

**Tiesībsarga Jura Jansona uzruna RSU Zinātniski praktiskā medicīnas tiesību konferencē
16.06.2023.**

Esiet sveicināti, cienījamie konferences dalībnieki!

Mūsdienu medicīna ir ļoti sarežģīta un daudzšķautņaina. Tā balstās ne tikai nozares profesionālajos standartos, tehnoloģiskajā attīstībā un klīniskos pētījumos nostiprinātās atziņās, bet arī tiesībās un morālē.

Kārlis Gustavs Jungs ir teicis, ka *“zāles ārstē slimības, bet tikai ārsti var izārstēt pacientus”*. Savukārt Maikls Bālints ir atzinis, ka *“pats ārsts ir labākās zāles”*. Un šiem abiem psihoanalītiķiem ir pilnīga taisnība, uzsverot ne tikai ārsta profesionālās zināšanas, bet arī personības nozīmi un vērtību pacienta ārstniecības procesā, kur lielu lomu spēlē tieši ārsta cieņa, empātija un emocionālā inteligence.

Tiesībsarga birojā saņemtie iesniegumi par iespējamiem tiesību uz veselību pārkāpumiem parasti līdz ar pacientu tiesību problēmjasutājumiem ietver arī sūdzības par faktiskiem vai šķietamiem medicīnas ētikas pārkāpumiem. Šādos iesniegumos gan burtiski izlasāmi, gan starp rindām ielasāmi tādi vārdi kā: *“neiedziļinājās”, “neuzklausa”, “neuztvēra nopietni”, “nesajuta”, “apšaubīja”, “nesaprata”, “ignorēja”, “nepaskaidroja”, “nepajautāja”, “nebrīdināja”, “domāja, ka es to jau zinu”* u.tml.

Šie vārdi no pacientu vēstulēm atgādina to, ka ārstniecības procesā satiekas ideālās vērtības, kas izriet no medicīnas ētikas un normatīvajiem aktiem, ārstniecības personas individuālās un profesionālās vērtības un pacienta individuālās vērtības un tiesības. Ideālā variantā starp tām ir jābūt korelācijai. Ja tās ir atšķirīgas, tad rodas augsne kolīzijai, pārpratumiem un pat iespējamiem pārkāpumiem. Zūdot līdzsvaram ārsta un pacienta attiecībās, nereti tieši likumos un tiesībās tiek meklēts nolīdzsvarojs domstarpībām. No vienas puses, tas ir apsveicami, taču, no otras puses, tas liecina, ka kaut kas būtisks jau ir nokavēts vai neievērots pašos pamatos.

Tiesībsargs regulāri sastopas ar pacientu neizpratni par ārstniecības procesā notiekošo. No šīs neizpratnes rodas bailes, nedrošība, nereti aizvainojums un neuzticēšanās ārstiem. Tas ir jārisina, skaidrojot, pamatojot ārstu rīcību un iesaistot pacientu ārstniecības procesā.

Pacientu un ārstu drošība sakņojas skaidrā izpratnē par abu pušu tiesībām un pienākumiem un brīvībām tās īstenot. Tas savukārt nav iedomājams bez pilnīgas izpratnes par ārstniecības procesa tiesisko regulējumu un tā piemērošanu.

Ārstniecības tiesiskais regulējums ir komplicēts, jo tajā ir jāapvieno gan ārstu tiesības uz profesionālās rīcības brīvību, pieņemot lēmumus savas kompetences ietvaros, gan pacientu tiesības zināt un izprast savu veselības stāvokli, pieņemt lēmumus par savu veselību, kā arī tiesības uz datu aizsardzību.

Mediķu profesionālajās rokās ir cilvēku veselība un dzīvība. Steidzīgā un komplicētā mūsdienu dzīves realitāte no mediķiem nereti prasa ne tikai augsti profesionālu, bet arī ātru rīcību, pieņemot

būtiskus un pat izšķirošus lēmumus pacientu dzīvē. Līdz ar to veselības aprūpe kvalificējas kā augsta riska nozare. Tas ārstniecības personai izvirza īpaši augstus profesionālos standartus gan kvalifikācijas un zināšanu, gan pieredzes un atbildības ziņā. Ārsta profesijai ir augsti standarti, jo ārsta rokās ir cilvēka veselība, dzīvība, un tas nes līdzīgu unikālu atbildības līmeni. Šādam atbildības līmenim jābūt kompensētam ar pienācīgu atlīdzību, ar sabiedrības cieņu un uzticēšanos.

Runājot īpaši par pacientu drošību, ir jāapzinās, ka pacients un ārstniecības personas veselības aprūpes procesā parasti nav līdzvērtīgās pozīcijās. Pacients, kas uztic savu veselību, un nereti arī dzīvību, ārsta rokās, ir mazāk aizsargātā puse attiecībās gan ar ārstu, gan ar medicīnas iestādi. Lai pacientu drošība kļūtu par realitāti, ārstniecības procesam jābūt caurskatāmam, saprotamam un balstītam skaidrā izpratnē par pacienta un ārsta tiesību un pienākumu robežām.

Medicīnā tāpat kā citās augsta riska nozarēs, notiek negadījumi un tiek pieļautas gan profesionālas, gan ētiskas kļūdas. Taču ne vienmēr tas ir saistīts ar nekompetenci vai profesionālu nolaidību. Iemesls mēdz būt tīri cilvēcisks un slēpties vienkāršā komunikācijas kļūmē, kā rezultātā ir radies aizvainojums vai kaitējums, kas eventuāli eskalējies līdz juridiskiem pārsūdzību procesiem un apstākļu izvērtēšanai.

Ja ārsts ir labākās zāles, kas ārstē pacientu, kas ārstniecības procesā ir jurisprudence? Vai jurists var ārstēt iekaisumu ārsta un pacienta attiecībās?

Konstitucionālā ranga tiesības uz veselību un pacienta tiesības kopsakarā ar pierādījumos balstītiem medicīnas principiem un ētikas normām nenoliedzami sniedz šajās attiecībās gan juridisku, gan psiholoģisku, gan emocionālu nolīdzsvarojumu. Vienlaikus ir jāpatur prātā, ka augstie morālie standarti, kas rakstīti vai nerakstīti ētikas normu veidā ārstniecības personām ir jāievēro savā profesionālajā darbībā, ir atskaites punkti spriešanai par uzvedības un saskarsmes kultūru starp ārstu un pacientu, kas, patiesībā, ir pamatatslēga veiksmīga ārstēšanas procesa norisei. Šīs normas ārstniecības personas saskarsmē ar pacientu nav atdalāmas no konstitucionālajām tiesībām uz veselību, tām ir nesaraujama savstarpēja saistība, kas balstās uz cilvēcisko cieņu un empātiju.

Līdz ar to, cienījamie konferences dalībnieki, aicinu mūs visus, klausoties šodienas lasījumus, meklēt kopsaucējus ārsta un pacienta attiecībās un to mijiedarbībā. Ja tiesības varam apzīmēt kā mākslu par labo un taisnīgo, tad morāle un ētika ir kā pamatinstrumenti labā un taisnīgā radīšanai un nosargāšanai gan veselības aprūpes jomā attiecībās starp ārstu un pacientu, gan sabiedrībā kopumā.

Novēlu patiesi veiksmīgu un auglīgu konferenci! Paldies jums par uzmanību!